

คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน*

Community Leaders's Desirable Characteristics for Peace in Thai Society

¹นิภาพร ปานสวัสดิ์, พระมหาหาราชา ธรรมหาโส และ บรรจบ บรรณรุจิ

¹Nipaporn Pansawat, Phramaha Hansa Dhammhaso, and Banjob Bannaruji

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author. E-mail: sawatdee2504@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ 2) เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพในพระพุทธศาสนา Krairat 3) เพื่อนำเสนอ คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน กลุ่มประชากร 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำในสังคมไทยจำนวน 12 ท่านที่ฝึกให้ทางธรรมและเป็นระดับผู้บริหารทั้งภาครัฐและเอกชนและบางท่าน มีวิถีชีวิตเป็นชาวบ้าน 2) กลุ่มผู้นำชุมชนมุ่งสร้างสันติภาพ 2 พื้นที่ 12 ท่าน รวมทั้งสิ้น 24 ท่าน นำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา ตรวจสอบและยืนยันองค์ความรู้ด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า 1) พบว่า ผู้นำส่วนน้อย ยังปฏิบัติศีล 5 ไม่ครบถ้วนข้อ เนื่องจากขาดวินัยในการปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรและผู้นำส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตและการสร้างสันติภาพต่อเนื่องดี 2) จากการศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์เชิงพุทธของผู้นำ ควรใช้หลักไตรสิกขาการพัฒนาภาวะผู้นำร่วมกับหลักธรรมที่ส่งเสริม เช่น หลัก สัมมาทิปฏิ กลยุณมิตรธรรม 7 โโยโนสมนสิกการ และหลักสติปัญญา 4 เป็นต้น ซึ่งมีการพัฒนา 3 ด้าน โดยเริ่มจาก ศีลภาพ จิตภาพ และก้าวหน้าไปปัญญาภาพ 3) ผู้วิจัยนำเสนอคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน ด้วยกรอบคุณลักษณะที่ดี 4 ด้านคือ 1) บุคลิกดี ประกอบด้วย สุภาพแข็งแรง วางตัวได้ ยิ้มแย้มแจ่มใส กริยาสุภาพเรียบร้อย 2) พฤติกรรมดี ประกอบด้วย มีศีลธรรม 5 ข้อ มีวินัย มีสัจจ跏วาลา มีสัมมาอาชีพ 3) จิตใจดี ประกอบด้วย มีเมตตากรุณา มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ควบคุมอารมณ์ได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และ 4) ปัญญาดี ประกอบด้วย รู้แจ้ง รู้ทันโลก ปรับตัวเก่ง กล้าหาญ อดทน และ สันโดษ

คำสำคัญ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชน; ผู้นำชุมชน; สันติภาพ

* Received March 18, 2019; Revised May 25, 2019; Accepted December 26, 2019

Abstract

This article has 3 objectives, 1) to analyze the problems and undesirable characteristics of community leaders for peace 2) to study the desirable characteristics of community leaders for peace in Buddhism 3) to present the desirable characteristics of Community leaders for peace in Thai society at present In doing research, a total 2 groups of 24 groups, totaling 24 images / person, consisting of 12 leaders in Thai society You and the community leaders of 2 communities, totaling 12 people, present the descriptive information. Examine and confirm knowledge with focus group by 8 experts

The research found that:

1) The problems of the characteristics of community leaders for peace, found that most of the two groups of leaders have good principles of life and self-development. There is a way to create peace for themselves and the community with morality and ethics. There are only a few that need to find ways to develop aspects of internal peace by keeping all the 5 precepts and practice as a routine in order to raise the level of faith. And there is a way to create self-motivation and reinforcement from outside In order to be more strict in discipline Until resulting in good results for participatory work and achieving goals

2) The study of desirable characteristics of community leaders for peace in Buddhism found that there should be a method of internal and external self-development in a step-by-step manner, starting from outside to internal self with the threefold principles. By starting from Yonisomanasikarn is Smart thinking To promote the practice of the 5 precepts to concentrate Until the level of wisdom is the point of view is the truth And should develop Buddhist leadership characteristics in 4 aspects: 1) personality, 2) image behavior 3) mental image and 4) visual intelligence

3) Presenting desirable characteristics of community leaders for peace With criteria for indicators of integration, leadership, change, threefold and from in-depth interviews with subgroup discussions of community leaders It was found that the desirable characteristics of community leaders for peace had four good features: 1) good personality consisting of strong health, good behavior, good smile Modest verbs. 2) Good behavior, consisting of 5 precepts, discipline, truthfulness, occupation 3) Good mind consists of benevolence, commitment Control emotions with morality and ethics and 4) good intelligence, consisting of enlightenment, knowledge of the world, adaptation, goodness, courage, patience and solitude.

Keywords: The Characteristic of Community Leaders; Community Leaders; Peace

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมและเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุด และโดยธรรมชาติทุกสังคมในการอยู่ร่วมกันต้องประกอบด้วยผู้นำ และผู้ที่เป็นผู้ตาม ไม่ว่าจะเป็นชุมชนระดับใด หรือ ระบบที่ปรับเปลี่ยน (Stogdill, 1994) ผู้นำจะเป็นผู้ที่เปี่ยมไปด้วยสติปัญญา มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ เป็นสัญลักษณ์ในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เป็นผู้ที่จะนำกลุ่มให้พ้นจากความทุกข์ยาก ขัดปัญหาขัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกลุ่มและสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ เพื่อถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (Bennis, & Nanus, 1985) ผู้นำต้องมีคุณลักษณะการกระตุนทางปัญญาโดยคำนึงถึงปัจจัยบุคคล และการสร้างแรงบันดาลใจ (Jame M. Burns & Bernard, 1978) ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ และความมั่นใจ ตลอดจนสนับสนุนให้ผู้ตามทำงานได้ดีขึ้นเพื่อเป้าหมายสูงสุดขององค์กร (Dubrin, 2010) และในยุคที่เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ย่อมมีผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันของผู้นำและผู้ตาม หรือ แม้แต่ในสถานะเดียวกันในสังคม เปลี่ยนเป็นการกระจายอำนาจและเสริมสร้างพลัง(empowerment) เพื่อให้แต่ละหน่วยสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับ “ชุมชนฐานราก” มีความเข้มแข็งที่จะแก้ปัญหาของตนเองให้ได้มากขึ้นจนเหลือปัญหาที่ถูกผลักออกจากให้เป็นภาระของบ้านเมือง ส่วนรวมลดน้อยลง ควบคู่กับการเพิ่มสมรรถนะของระบบราชการให้สามารถรองรับการแก้ปัญหาต่างๆ (Keyuraphan, 2018) ผู้ปกครองรัฐจะต้องยึดมั่นตั้งมั่นในธรรม ยึดเอาความถูกต้องของธรรมเป็นใหญ่ในการสร้างความสมดุลแห่งอำนาจในการปกครองรัฐ ต้องสร้างระบบและกฎหมายในการปกครองรัฐที่ชอบธรรม หรือ มีมติที่เป็นธรรม (Raksamueng, 2018)

ผู้นำที่มีความสามารถ คือ ผู้ที่มาเป็นศูนย์รวมประสานใจ ช่วยซักชวน และซักจุง กระตุนเร้าจิตใจของคนร่วมงาน ให้ไฟในการสร้างสรรค์ความดีงาม ให้มีความเข้มแข็งอดทนมีความเพียรพยายามไม่ระย่อห้อถอย ให้มุ่งมั่นที่จะช่วยกันพัฒนาชีวิต พัฒนาสังคม ร่วมกันจัดการปัญหาความขัดแย้งอย่างเหมาะสม (Nyani, 2018) สังคมของเรามีอะไรเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข มีอะไรที่จะต้องช่วยกันสร้างสรรค์แล้วกันบุกฝ่าไปด้วยความไม่ประมาทของผู้นำ ในทางพระพุทธศาสนา ผู้นำใน อัคคิปัญญาสูตร มีเรื่องเล่าในอดีตแสดงถึงสาเหตุที่ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องมีผู้นำ เนื่องจากมีการเบียดเบียนกันให้ได้รับความเดือดร้อน มวลหมู่มนุษย์จึงต้องแสวงหาคนขึ้นมาปกครองเพื่อปกป้องคนในสังคมจากคนพลา จึงร่วมกันคัดเลือกบุคคลที่มีความประพฤติดีน่าเลื่อมใส ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่มีความดีหลายด้าน เป็นตัวอย่างให้กับสังคม มนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์ประเสริฐในความที่ยังไม่ได้ขัดเกลา จึงยังคงอยู่ในกิเลส่วนเวียนอยู่ในการกระทำทั้งสิ่งดีและสิ่งชั่วเป็นการก่อและทำลายตนเอง คือจิตของมนุษย์นั่นเอง ทั้งความโลภ ความโกรธ ความหลง ทำให้มนุษย์เบียดเบียนซึ่งกันและกันมีการประพฤติที่ล่วงข้อห้ามในศีล 5 พระพุทธเจ้าได้ทรงปรับผู้นำ เป็นเสมือนจ่าฝูงของโค ถ้าหากนำไปถูกทาง ย่อมไปถึงที่หมายถ้าผู้นำขาดความรู้ความสามารถและขาดจิตสำนึกการเป็นผู้นำที่ดี ก็จะทำให้เกิดผลเสียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำชุมชนที่เป็นราษฎรทางสังคมและถูกคาดหวังว่า จะเป็นผู้ที่สามารถนำพาให้ชุมชนเจริญ และสงบสุข คนในชุมชนมีความปลดภัยเป็นที่พึ่งพิงได้ ในสังคมจึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีคุณลักษณะดีทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ และทางด้านสติปัญญาความรู้ ความสามารถ และเพียบพร้อมทั้งด้าน คุณธรรม จริยธรรม (Phra Brahmaagunabhorn (P.A. Payutto), 2014)

สภาพปัจจุหาสังคมไทยส่วนหนึ่งมาจากการรับวัฒนธรรม จากต่างชาติเข้ามามาก เกิดระบบทุนนิยม ที่ทำให้มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และกระจายความเจริญสู่ชนบท ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมบางอย่างที่เป็นผลต่อความคิด ความเชื่อ ซึ่งแต่เดิมสังคมไทยมีวัฒนธรรมที่มาพร้อมกับความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา เม้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากราชบอบสมบูรณานุสัสิทธิราช มาเป็นการปกครองระบบทุนนิยมโดยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีการใช้อำนาจผ่านอำนาจอธิปไตยในการดูแลความสงบสุขของประชาชน ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2475 คนไทยซึ่งมีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคล มีความยึดหยุ่น แม้จะบอกว่ามีความเข้าใจในกฎระเบียบ กติกา และบรรทัดฐานทางสังคมเป็นอย่างดี แต่มักจะเมิดและไม่ชอบการผูกพันในระยะยาว จึงเกิดปัจจุหาด้านศีลธรรมของคนไทยโดยมีการละเมิดศีล 5 มากขึ้น (Wattanapradith, 2015) เป็นสาเหตุให้ขาดพลังทางสังคมในการขับเคลื่อน และก่อให้เกิดปัจจุหาความขัดแย้งในหลายมิติ เช่น มิติทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง แม้แต่ทางด้านศาสนา ทำให้ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในการปกครองระดับท้องถิ่น ปัจจุบันมีนโยบายสาธารณะที่เร่งสร้างสังคมที่มีคุณภาพโดยการขัดอุปสรรคต่างๆ ที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนการวางแผนการพัฒนาในด้านต่างๆ ในระยะยาว ครอบคลุมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการสร้างความมั่นคง มั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ สรอดรับกับการปฏิรูปประเทศที่มุ่งสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในอนาคต โดยการเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จึงมุ่งพัฒนาคนทุกวัยให้เป็น คนดี คนเก่งหากว่า จะมีกรอบที่เป็นแนวทางปฏิบัติต้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จะทำให้การพัฒนายั่งยืนและต่อเนื่องได้ (Phra Brahmugunabhorn (P.A. Payutto), 2015) ดังนั้นการพัฒนาผู้นำ ชุมชนต้องเริ่มจาก การแสวงหากรอบด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเชิงพุทธบูรณะการที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกตนเป็นปัจจุบันที่เกิดจากการปฏิบัติในศีล เจริญสติ มีสมาธิ ตั้งมั่น รู้ทันกิเลสตนของทำให้หันต่อโลกภายในตน และโลกภายนอกตน และประชาชนทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์หาเหตุผลเมื่อชุมชนเผชิญกับปัจจุหา (Kaewponthong, 2018)

ผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพ ต้องปฏิบัติตามหลัก ไตรสิกขา เพื่อให้เกิดปัจจุบันแล้วนำปัจจุบันไปสร้างความศรัทธา เพื่อเกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการแก้ปัจจุหาและพัฒนาชุมชนให้เกิดเป็นชุมชนเพื่อสันติภาพ สิ่งที่ผู้นำต้องมีอันดับแรก คือ ความฉลาดหลักแหลม ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจึงมีคุณลักษณะสำคัญคือ ความฉลาด รอบคอบ มีสติปัจจุบันดี มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Wittaudom, 2005) นอกจากนี้ผู้นำจะต้องประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม ด้วยการวางตัวในกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ดังเช่นพระพุทธองค์ได้แสดงถึงลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำหรือผู้บริหารไว้ว่า 1) วิยัตโตเป็นผู้มีปัจจุบัน 2) วินโตเป็นผู้มีระเบียบวินัยดี 3) วิสารโตเป็นผู้แก้ลักษณะ 4) พหุสูโตเป็นผู้มีความรู้มีการศึกษามาก 5) รัมมานุรัมมปัจจันปันเป็นผู้ปฏิบัติธรรมรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร (Phra Brahmugunabhorn (P.A. Payutto), 2015) มีคุณลักษณะของกัลยานมิตร เป็นผู้ดึงพร้อมด้วยศีล สุตต จัคค วิริยะ สติ สมาธิ และปัจจุบัน หน้าที่ของกัลยานมิตร คือ การเป็นprotorole การต้นแบบที่ดีด้านกิจกรรม วิจกรรม มโนกรรม และการแนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่น (Peuchthonglang and Peuchthonglang, 2018)

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้นำทุกรั้งดับจังสามารถนำกรอบด้านคุณลักษณะดี 4 ด้านนี้ไปปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งมั่นในการใช้สติ ปัญญาในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีการพัฒนาด้านคุณลักษณะ เพื่อให้เกิดสติปัญญา ได้รับความศรัทธาและไว้วางใจ จนสามารถทำงานแบบมีส่วนร่วม หรือทำงานเป็นทีม และสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเป็นชุมชนอุดมสุขด้านสันติภาพอย่างยั่งยืน ในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับผู้นำ และคุณสมบัติของผู้นำ โดยมองว่าผู้นำเป็นผู้ที่สามารถนำพาสังคมไปสู่ความสุขด้วยการมุ่งพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นการทำหน้าที่ของวิศวกรที่เป็นผู้สร้าง แต่วิศวกรสันติภาพคือผู้นำที่มุ่งนำหมู่คนไปให้พบสันติภาพหรือสันติสุขอย่างยั่งยืนจากปณิธานที่ว่า “ข้าพเจ้า ขอตั้งสักจจะอธิษฐานว่า ข้าพเจ้าขอบำเพ็ญสันติบารมี พัฒนาชีวิให้รู้ตื่นและเปิกบาน ร่วมประสานมนุษย์และสังคม ให้อุดมด้วยสันติสุข ในทุกมหายใจ ตลอดไปเทอญ” (Phramaha Hansa Dhammahaoso, 2013) ดังจะเห็นได้จากข้อความบางตอนตามที่ปรากฏใน พระสูตตันตปีภูก หรัมมิกสูตร จตุกนิบัต อังคุตตรนิกายได้บัญญัติไว้ว่า “ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรมประชาชนชาวเมืองนอกนี้ก็จะประพฤติชอบธรรมตามไปด้วยหากพระราชาตั้งอยู่ในธรรมชาวดีเมืองทั้งปวงก็ย่อมอยู่เป็นสุข”

จากสภาพปัจจุบันและหลักการตั้งกล่าว การศึกษาสภาพปัจจุบันและคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนา โดยอาศัยหลักไตรสิกขา และหลักธรรมที่ส่งเสริม รวมถึงผลดุลลักษณะตัวแบบผู้นำจากทฤษฎีและผู้นำชุมชน เพื่อได้กรอบด้านคุณลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติ ให้ทุกชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติได้จริง เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาของประเทศในทุกมิติให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการพัฒนาประเทศไทยให้มีความสงบสุข พลเมืองมีชีวิตที่สมดุล มีคุณภาพ มีสันติภาพ ตั้งแต่ภายในตนเองที่เป็นระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน จนขยายกว้างไปสู่ระดับสังคมไทย ที่เป็นผลจากการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำให้เกิดภาวะเพื่อสันติภาพเชิงพุทธและใช้เป็นบรรทัดฐานในการเลือกผู้นำได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมไทยและสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์
- เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพในพระพุทธศาสนา
- เพื่อนำเสนอคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อมุ่งเน้นในศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเก็บข้อมูลปฐมภูมิเป็นหลัก ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และ

การสนทนากลุ่มย่อย แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ เพื่อวิเคราะห์ ตีความ ก่อน-หลังให้เหมาะสมกับประเด็นที่ศึกษา เพื่อดำเนินการต่อโดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยจะทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้นำ และภาวะผู้นำ และคุณลักษณะผู้นำ ด้านสันติภาพในสังคมโลก ร่วมกับการวิเคราะห์สภาพปัจุบันด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของชุมชน เพื่อสันติภาพ 2 ชุมชน ที่มุ่งเน้นพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเพื่อสันติภาพ โดยเริ่มจากการเก็บข้อมูลปฐมภูมิด้วย การสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บคำสัมภาษณ์ผู้นำในสังคมไทยจำนวน 12 รูป/ท่าน และเก็บข้อมูลโดย การสนทนากลุ่มย่อย ผู้นำ 2 ชุมชนที่วิจัยรวม 12 ท่าน รวมถึงการศึกษาสภาพบริบทที่ว่าไปของ ชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ จับประเด็น และวิเคราะห์สภาพปัจุบันด้าน คุณลักษณะภาวะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร สืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร โดยเน้นศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์พบว่า หลักธรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชน จากคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิคือ หลักไตรสิกขาที่เป็นองค์ธรรมสำหรับการศึกษา และฝึกปฏิบัติเพื่อเป็นคนดี คนที่มีการพัฒนาความดีทั้งภายใน และภายนอกตัวคือหลักไตรสิกษา ประกอบด้วย หลักศีล สมาริ ปัญญา ที่สามารถพัฒนาด้านคุณลักษณะได้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านพุทธภาพ 3) ด้านจิตภาพ และ 4) ด้านปัญญาภาพ ที่เป็นองค์ธรรมของมรรค 8 รวมถึงหลักธรรมอื่นที่ส่งเสริมคือ หลักสัมมาทิปฏิ กลยานมิตรธรรม 7 โภนิโสมนสิการ และหลักสติปัญญา 4 เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์ แล้วจึงสังเคราะห์โดยแยกหมวดหมู่ตามหัวข้อคำนึงการสัมภาษณ์เป็นตัวตั้ง เรียงลำดับก่อน-หลัง แล้วนำหลักธรรมไตรสิกขาที่เหมาะสมกับด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเชิงพุทธ รวมถึงหลักธรรมที่ส่งเสริม และข้อมูลที่ได้เพิ่มเติมจากผู้ให้สัมภาษณ์ นำมาสร้างกรอบการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 เป็นขั้นที่นำผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลขั้นที่ 1 จากประชารทั้ง 2 กลุ่มมาวิเคราะห์ด้านคุณลักษณะผู้นำที่มีความต้องกัน ต่างกัน เพื่อได้ข้อสรุปมาบูรณาการกับขั้นตอนที่ 3 คือ ด้านการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์กลับหลักไตรสิกขา ที่ศึกษามาแล้ว แล้วนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาจัดหมวดหมู่ใหม่ตามประเด็นหัวเรื่องของการสัมภาษณ์เชิงลึกในผู้นำกลุ่มที่ 1 และ การสนทนากลุ่มย่อย ของผู้นำชุมชน 2 ชุมชน โดยที่ผู้นำกลุ่มที่ 1 คือ ผู้นำในสังคมไทยระดับผู้นำบริหารองค์การทั้งภาครัฐและเอกชนและผู้ได้รับการยกย่องในชุมชน จำนวน 12 ท่าน และกลุ่มที่ 2 คือการสนทนากลุ่มย่อย ผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 เป็นขั้นนำแบบข้อมูลทั้งหมดมาถอดคำพูด และจัดกรุ๊ป เป็นการจัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยเรียงตามหัวข้อของแบบสัมภาษณ์ โดยมีการตรวจสอบและอีกครั้งแล้วจึงมาจัดหมวดหมู่ใหม่ตามหลักไตรสิกขา แล้วสร้างรูปแบบขึ้นมาเพื่อสรุปและอีกด้านคุณลักษณะดี แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านพฤติกรรม 3) ด้านจิตใจ 4) ด้านปัญญาดี เพื่อเป็นรูปแบบที่ดูแล้วเข้าใจง่ายและสามารถนำไปพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อมันใจแล้วจึงจะนำไป Focus Group discussion โดยผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์และซึ้งแนะนำเพื่อให้ได้ข้อสรุปอีกครั้ง ผู้วิจัยจะได้นำมาเสริมให้ได้กรอบคุณลักษณะของผู้นำ

ชุมชนเพื่อสันติภาพในสังคมไทยปัจจุบันที่มีความเหมาะสมแก่การนำไปใช้และเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้กว้างขวางต่อไป

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์

ผลการวิจัยจากการจัดทำกรอบในการศึกษา 3 ครอบคือ 1) กรอบคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพ จากเอกสารและงานวิจัย พบว่า คุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพของแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มีคุณลักษณะดังนี้ คือ (1) มีวิสัยทัศน์การปฏิบัตินองเพื่อยกระดับค่านิยมทางสังคม: เน้นการพัฒนาตัวเองก่อนด้วยศีล 5 อย่างมีวินัย (2) การสร้างแรงจูงใจ ยกระดับความต้องการ (ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (3) ปลูกฝังจิตสำนึกรักษาธรรมะ และ (4) มุ่งพัฒนาตนเองและชุมชนสู่ยุคแห่งปัจจุบัน 2) กรอบคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพจากต้นแบบชุมชนทั้ง 2 แห่ง พบว่า (1) ารมณ์ดี (2) ให้ความสำคัญกับครอบครัว (3) วางแผนเป็นแบบอย่าง (4) บุคลิกดีน่าเคารพ ศรัทธา (5) มีความรู้เรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่ (6) มีสัมมาอาชีพ และ (3) จากกรอบคุณลักษณะผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพจากการสัมภาษณ์ พบว่า (1) บุคลิกดี (2) มีความรู้ดี (3) ใช้หลักสัมมาทิฎฐิ (4) ยึดมั่นในไตรสิกขา (5) รู้แจ้งและทันโลกโลกาภิวัตน์ (6) ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง (7) หลักการมีส่วนร่วม (8) ให้ความสำคัญกับครอบครัว (9) ยึดหลักสติ

ประเด็นที่ 2 เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพในทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า วิธีการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อบูรณาการกับหลักพุทธธรรมจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและหลักธรรมสำคัญที่บอกถึงคุณลักษณะของผู้นำด้านสันติภาพไว้ จากการค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่าการที่จะพัฒนาคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของผู้นำ จะต้องพัฒนาคุณลักษณะภายนอกและภายในที่เริ่มจากการพัฒนาปัญญาคือให้เกิดความรู้แล้วจึงไปพัฒนาภายนอกหรือด้านกายภาพได้ วิธีการพัฒนาที่ศึกษามาก่อนหน้าตั้งแต่ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีภาวะผู้นำในสังคมไทย และการประชุมกลุ่มย่อยเฉพาะผู้นำชุมชนและชาวบ้านพื้นที่ขอบเขตงานวิจัย 2 ชุมชนรวมถึงศึกษาคุณลักษณะผู้นำด้านสันติภาพทั้งทางตะวันตกและตะวันออก รวม 4 ท่าน เมื่อนำมาวิเคราะห์ด้วยการอุปมัยเห็นว่า สอดคล้องกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาด้านการพัฒนา “ปัญญา” ซึ่งการพัฒนาด้านปัญญา มีลำดับการพัฒนาเป็นขั้น เพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดการดำรงชีวิตที่ดีงาม ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาริ และปัญญา หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาริ ปัญญา (Phra Brahma gunabhorn (P.A. Payutto), 2014) เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมและเข้ากันได้กับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเพื่อสันติภาพ เพื่อการสร้างเสริมคุณลักษณะผู้นำให้เป็นผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการ เริ่มจากหลักศีลที่เป็นหลักพื้นฐานสำหรับทุกคนที่ต้องยึดถือปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้นำ เพราะศีลมิตรของผู้นำเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นด้านความมีวินัย พัฒนาอย่างมุ่งนั่นจนเกิดเป็นสมาริ และเกิดปัญญาที่เป็นสัมมา เมื่อมีศีล เป็นพื้นฐานแล้วผู้นำจะเกิดสภาพะที่ใส่ใจมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นรวมถึงกิจกรรมอุปถัมภ์และชุมชน สังคม เนื่องจากคุณลักษณะผู้นำตามหลักพุทธธรรมได้อาศัย “ปัญญา” เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการ

กิจกรรมงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาริ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมและเข้ากันได้กับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำเพื่อสันติภาพ เพื่อการสร้างเสริมคุณลักษณะผู้นำให้เป็นผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการ เริ่มจากหลักศีลที่เป็นหลักพื้นฐานสำหรับทุกคนที่ต้องยึดถือปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้นำ เพราะศีลมิตรของผู้นำเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นด้านความมีวินัย พัฒนาอย่างมุ่งมั่นจนเกิดเป็นสมาริ และเกิดปัญญาที่เป็นสัมมา เมื่อมีศีลเป็นพื้นฐานแล้วผู้นำจะเกิดสภาพที่ใส่ใจมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นรวมถึงการออกใบถึงระดับชุมชน สังคม เนื่องจากคุณลักษณะผู้นำตามหลักพุทธธรรมได้老子 “ปัญญา” เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการกิจกรรมงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ การพัฒนามนุษย์ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เริ่มที่หลักการของการศึกษา เพราะการภาวนารือการพัฒนานั้น แท้ที่จริงก็คือสิ่งเดียวกันกับการศึกษาหรือสิกขา สิ่งที่ต้องศึกษาหรือสิ่งที่ต้องพัฒนาแยกออกไม่เป็น 3 ด้านใหญ่ๆ โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี 3 ด้าน คือ 1) ศีลภาพ 2) จิตภาพ และ 3) ปัญญาภาพ เรียกว่า หลักไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญที่ผู้นำต้องศึกษาและฝึกฝน เพื่อเข้าถึงปัญญาและเป็นการพัฒนาตนเอง (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2014)

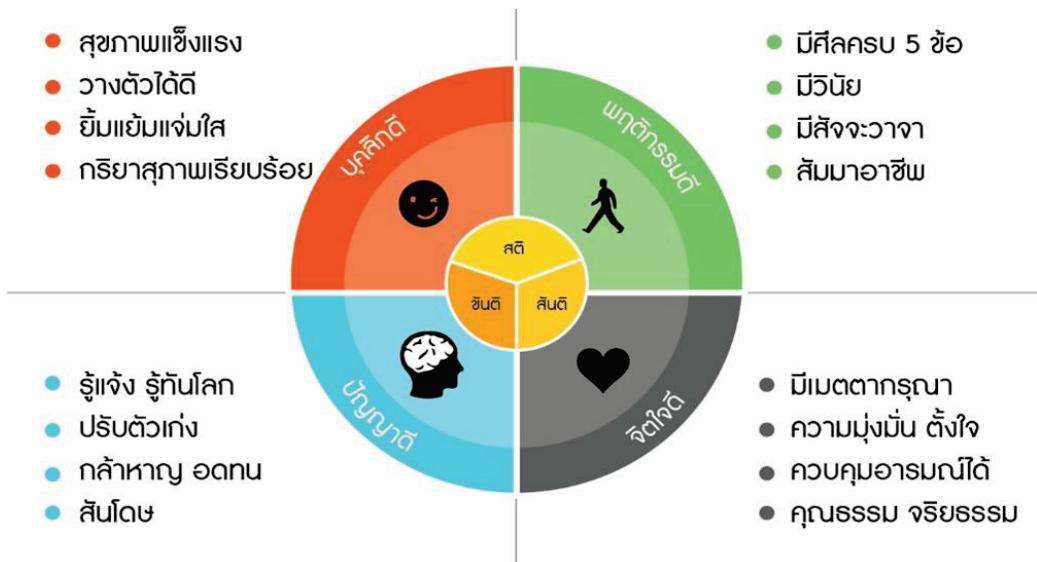
ประเด็นที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพ เชิงพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน

ผู้วิจัยพบว่า ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ต้องมีกรอบด้านคุณลักษณะ ที่ผ่านการวิเคราะห์และบูรณาการเพื่อ การนำเสนอคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน ด้วยกรอบแนวคิด ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ดังรายละเอียด ดังต่อไปนี้ คือ

- 1) บุคลิกดี ประกอบด้วย การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ วางตัวเหมาะสมกับกาลเทศะ ยิ้มเย้ม แจ่มใส กิริยาสุภาพ แต่งกายสะอาดเรียบร้อย
- 2) พฤติกรรมดี ประกอบด้วย ผู้นำมีศีล 5 ครบถ้วน ความมีวินัย สักຈะวาจา มีสัมมาอาชีพ
- 3) จิตใจดี ประกอบด้วย มีเมตตา กรุณา มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน ควบคุมอารมณ์ได้ คุณธรรมจริยธรรม
- 4) ปัญญาดี ประกอบด้วย รู้แจ้งทันโลก ปรับตัวเก่ง กล้าหาญ อดทน สันโดษ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน” สามารถสังเคราะห์และนำเสนอได้ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงคุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพที่พึงประสงค์ในสังคมไทยปัจจุบัน

สรุป

ผู้นำชุมชนเพื่อสันติภาพ ควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้เป็นกิจวัตร ควรเริ่มจากการให้ศึกษา ความรู้และเข้าใจหลักไตรสิกขา คือเรื่องศิล 5 ที่เป็นหลักปฏิธรรมพื้นฐานสำหรับทุกคน และควรเริ่มให้ความรู้และฝึกทักษะตั้งแต่เด็กโดยครอบครัวต้องส่งเสริมให้บุตร หลาน คนในครอบครัวได้ปฏิบัติเป็นกิจวัตร โดยอาจสร้างแรงจูงใจด้วยการร่วมกิจกรรมการให้รางวัล แม้ในโรงเรียนก็สามารถทดสอบแทรกนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านไปพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อให้ฝึกปฏิบัติตามกรอบตัวชี้วัด ทั้ง 4 ด้านได้ เพราะการได้ฝึกตั้งแต่เด็ก เป็นการเตรียมความพร้อมที่ดีต่อการดำเนินชีวิตของเด็ก เพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเก่ง หรือเป็นผู้นำที่มีคุณภาพ โดยการสร้างแรงจูงใจให้สามารถเปิดใจยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น จึงจะสามารถพัฒนาไปสามารถและปัญญาในที่สุด ฉะนั้น ผู้นำต้องมีวินัยในการปฏิบัติจนเป็นกิจวัตร และมีความมุ่งมั่นตั้งใจด้วยการมีสมาร์ท มีสติระลึกรู้อิริยสัจ 4 และหาแนวทางแก้ปัญหาเพื่อทางออกจากทุกๆ เพื่อให้ตนเองพั้นทุกข์เกิดความสุข มีความสงบในจิตใจจนสามารถฝ่าฟันอุปสรรคปัญหาของตนเองได้แล้วอาสาไปช่วยแก้ปัญหาให้กับผู้อื่น ด้วยบทบาทผู้นำที่มีประโยชน์เป็นที่ต้องการของชุมชน สังคมไทยในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

ในการพัฒนาด้านคุณลักษณะของผู้นำทุกรายดับควรนำกรอบคุณลักษณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปใช้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพบริบทปัญหาในสังคมไทยปัจจุบัน ควรเริ่มจากการให้ศึกษา ความรู้และเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาถาวร คือเรื่องศิล 5 ที่เป็นหลักปฏิธรรมพื้นฐานสำหรับทุกคนเสียก่อน และควรเริ่มให้

ความรู้และฝึกทักษะตั้งแต่เด็กโดยครอบครัวต้องส่งเสริมให้บุตร หลาน คนในครอบครัวได้ปฏิบัติเป็นกิจวัตร ด้วยการสร้างแรงจูงใจและจัดกิจกรรมการให้รางวัล แม้ในโรงเรียนก็สามารถสอดแทรกนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านไปพัฒนาตนเองเป็นเบื้องต้นได้ เมื่อสามารถเปิดใจยอมรับ จะสามารถพัฒนาไปสมารถ และปัญญาในที่สุด ด้วยบทบาทผู้นำที่มีประযุชน์เป็นที่ต้องการของขุนชน สังคมไทยในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการพัฒนาต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำต้นแบบเยาวชนไทยในแต่ละคุณลักษณะโดยละเอียดด้วยการสร้างเกณฑ์ที่วัดมาตรฐานและบูรณาการกับหลักธรรมาจร พุทธ
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยการสร้างเกณฑ์ตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำครบด้าน ทั้งด้าน องค์ความรู้ ทักษะคติ และทักษะการปฏิบัติ เพื่อเป็นแบบประเมินคะแนนด้านคุณลักษณะผู้นำรายบุคคลเพื่อง่ายต่อการประเมินรายบุคคล และนำไปพัฒนาในส่วนที่ขาดต่อไป
- 3) ควรมีการศึกษาผู้นำต้นแบบในแต่ละบริบทครอบคลุมสภาพปัญหาที่ประสบอยู่ ด้วยวิธีการศึกษาแบบ กรณีศึกษา (Case Study) โดยละเอียด

References

Bennis, W., & Nanus, B. (1985). *Leaders: The Strategies for Taking Change*. New York: Harper and Row.

Dubrin J. Andrew. (2000). *Leadership, Research Findings, Practice, and Skills*. (7th ed.). OH: South-Western/Cengage.

Kaewponthong, J. (2018). Community Management for Sustainability. *Dhammadhas Academic Journal*, 18(1), 263-274.

Keyuraphan, S. (2018). Buddhist integrated Ways for Solving Thai Political Conflicts at Present. *Journal of Graduate Studies Review*, 66-78.

Nyani, Y. (2018). Buddhist Cardinal Principles for Peace and Harmony. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 19-29.

Peuchthonglang, P and Peuchthonglang, Y. (2018). The True Friends: Noble Friends on the Path of the Enlightenment. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(2), 117-138.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2014). *Buddhadhamma*. (39th ed.). Bangkok: MCU Press.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2015). *Dictionary of Buddhism*. (24th ed.). Bangkok: Plithamma.

Phramaha Hansa Dhammadhaso. (2013). *Buddhist Peaceful Means: Integrating Principles and Conflict Management Tools*. Bangkok: 21 Century.

Raksamueng, S. (2018). The Dhammadhipateyya: The Ideal of Creating Balance for State Sovereignty. *Journal of MCU Social Science Review*, 7(4), 150-157.

Ralph M. Stogdill. (1974). *Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research*. New York: Free Press.

Wattanapradith, K. (2015). Buddhist Method for Creating Motivation to Observe the Five Precepts. *Journal of Psychology Kasem Bundit University*, 5(1), 1-15.

Wittayaudom, V. (2005). *Leadership*. Bangkok: Theera Film and Side Text Company.